

Hahner Péter

TALLEYRAND POZSONYBAN

Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, Napóleon híres külügyminisztere hosszú élete során bejárta Európát és Amerikát. Nyugaton eljutott egészen a Niagaráig, keleten pedig a Nyemen partjáig, az Orosz Birodalom határáig. Kevesen tudják, hogy hazánkban is járt, három alkalommal ellátogatott Pozsonyba. Rövidke látogatások voltak ezek, de Talleyrand számára valamennyi igen emlékezetesnek bizonyult.

1805-ben, amikor Napóleon a harmadik koalíció elleni háborúzott, Talleyrand szeptember végén hagyta el Párizst, hogy Strasbourgon, Karlsruheén, Stuttgarton és Münchenen keresztül megérkezzen a franciák által elfoglalt Bécsbe. Itt a következő levelet kapta Berthier marsalltól, Napóleon hadügyminiszterétől: „Uram, van szerencsém értesíteni önt a Napóleon császár által megnyert leghíresebb csatáról! Ausztria, Oroszország és Franciaország császárainak jelenlétében az orosz és osztrák hadsereget szétverték. A francia császár gárdája megrohmozta az orosz császár gárdáját, elfogta az ezredest, a tisztek egyharmadát, elfoglalta az egész tüzérséget, a sereg maradékát pedig darabokra szabdalta! A holtakkal borított csatamezőn állok, hogy bejelentsem önnek ezt a ragyogó győzelmet.”¹ A csata austerlitz-i ütközet néven került be a történelembe. Ferenc osztrák császár személyesen kereste fel Napóleont, hogy fegyverszünetet és békét kérjen tőle. Már csak az volt a kérdés, hogy a francia császár milyen békét kínál fel neki.

Talleyrand távolról sem volt olyan lelkes, mint Berthier, inkább rossz előérzetek gyötörték, mert nem szerette a döntő győzelmeket. Még novemberben, az austerlitz-i csata előtt ezt írta egy levelében: „Épp elég nagy dolgot, csodálatos tettet hajtottunk már végre, azzal kellene befejezni, hogy kiegyezünk.”² Elképzeléseit egy nagyszabású, október 17-re keltezett emlékiratban foglalta össze, s nem várt a személyes találkozásig: már Strasbourgból elküldte Napóleonnak. Szerinte az osztrákok felett aratott győzelmet arra kellene kihasználni, hogy tartósan és nagylelkűen rendezzék Közép-Európa helyzetét. Arról próbálta meggyőzni a császárt, hogy nem kellene súlyos büntetést kiróni a Habsburg Birodalomra, hiszen ez az állam fontos stabilizáló szerepet játszik Európa közepén: Ausztria fennmaradása nélkülözhetetlen az európai egyensúly megőrzéséhez. Annak érdekében pedig, hogy el lehessen kerülni minden későbbi konfliktust Franciaország és a Habsburg Birodalom között, Talleyrand azt a merész javaslatot tette, hogy szüntessenek meg minden közös határt a Habsburgok és a francia császár birtokai között. „Létre kell hozni Itália és Ausztria között egy ütközőállamot, a Tirollal és Trieszttel megnövekedett Velencét. Az Ausztriát ért veszteségek kompenzálására pedig fel kell neki kínálni egy jókora jóvátételt a Balkánon: Havasalföldet, Moldvát, Besszarábiát és

¹ Idézi Louis MADELIN: *Histoire du Consulat et de l'Empire*, II., Robert Laffont, Paris, 2003, 246.

² Idézi Emmanuel de WARESQLUIEL: *Talleyrand, le prince immobile*, Fayard, Paris, 2003, 347.

Bulgária északi részét.”³ Talleyrand szerint Ausztria nem csak a legcivilizáltabb kontinentális hatalom, de egyben szükségszerű akadály is az orosz terjeszkedés előtt. Oroszország pedig nemcsak a legkevésbé civilizált nagyhatalom, de még despotikus kormányformája is idegen az európai normáktól. Ezért be kellene szorítani „sivatagjai közé, hogy nyugtalanságát és erőfeszítéseit Közép-Ázsia felé irányítsa”.⁴ A külügyminiszter olyannyira fontosnak tekintette ezt az emlékiratot, hogy máris készítet mellé egy szerződéstervezetet. Ennek cikkelyei szerint Franciaország kormánya kijelenti, hogy a hódítások korszakát a maga részéről lezártnak tekinti. Lemond az Itáliai Királyságról, a nagy nyugati császárság kialakításáról, s mindörökre bezárkózik természetes rajnai határai mögé. Elképzelhető, hogy e javaslat elfogadása egy időre békét biztosított volna Európának, Napóleon azonban hallani sem akart róla.

Talleyrand nem adta fel ilyen könnyen. December 5-én, három nappal az austerlitz-i csata után egy újabb levelet intézett Napóleonhoz. Ebben arról próbálta meggyőzni a császárt, hogy:

[Ausztriának,] amely ma legyőzött és megalázott, arra van szüksége, hogy legyőzője nagylelkűen kezet nyújtson felé, és szövetségre lépve vele visszaadja neki azt az önbizalmat, amelytől a sok vereség és katasztrófa örökre megfoszthatja. Ki merem mondani Felsőgednek, hogy dicsőségének valamennyi őszinte barátja ezt várja Felsőged előrelátó politikájától és nagylelkűségétől [...] Felsőged most szétzúzhatja vagy felemelheti az osztrák monarchiát. Ha viszont egyszer szétzúzta, Felsőgednek magának sem áll majd hatalmában összegyűjteni a szétszórt darabjait és újra egy tömegbe rendezni. E tömeg létezése mindazonáltal szükségszerű. Nélkülözhetetlen a civilizált nemzetek majdani megmentéséhez [...] Ha a nyugaton túlságosan meggyengült osztrák monarchia képtelenné válik arra, hogy megőrizze jogarának uralma alatt eddigi államait, a magyarok, akik függetlenség és szabadság névvel illetik zavargásaikat és nyugtalankodásaikat, megtehetik, hogy elhagynak egy folyamatos vereségei által megalázott lobogót, s mivel túl gyengék egy független állam fenntartásához, az oroszok mellé állhatnak, akikhez az erkölcsük amúgy is annyira hasonlóak. Megbízható csatornákon keresztül olyan információkat kaptam, hogy Magyarországon az efféle tervezeteknek sok támogatójuk van. Mindazonáltal ha az oroszok Magyarország urai lesznek, mindenhatóvá válnak Európában.⁵

Talleyrand alighanem eltúlozta kissé a magyarok rokonszenvét az oroszok iránt, a Habsburg Birodalom felbomlásának következményeit azonban egész pontosan megjósolta: más nagyhatalmak terjesztik majd ki befolyásukat a Kárpát-medencére, olyan nagyhatalmak, amelyek egész Közép-Európát uralmuk alá vonhatják. Leveleinek azonban semmilyen hatásuk sem volt, és Napóleon szokása szerint a saját elképzelései szerint kötötte meg a békét. Pontosán az ellenkezőjét tette annak, amit Talleyrand javasolt: súlyos békefeltételeket kényszer-

³ Idézi Jean ORIEUX: *Talleyrand, ou la sphinx incompris*, Flammarion, Paris, 1970, 434.

⁴ Émile DARD: *Napoléon et Talleyrand*, Librairie Plon, Paris, 1935, 109.

⁵ WARESQUIEL: *I. m.*, 351; DARD: *I. m.*, 113–114.

rített a Habsburg Birodalomra, s ugyanakkor azt tervezte, hogy szövetségre lép Oroszországgal. A Habsburgok minden kompenzáció nélkül elveszítették Velencét, Isztriát, Dalmáciát, Vorarlberget, valamint Tirol és Brisgau egy részét. Ferenc császár tekintélye szinte teljesen megsemmisült az utolsó hónapjait élő Német-római Császárságban. Napóleon nyilvánvalóan arra törekedett, hogy a Habsburg Birodalmat megbénítsa, meggyengítse és rivális államokkal vegye körül. Az austerlitz győzelem után a császár már nem elégedett meg a Nyugat-Európa feletti uralommal: Itáliában és a német államokban is teljessé vált a francia fennhatóság. Talleyrand Brünmben tudta meg, hogy tervezeit egyáltalán nem méltatják figyelemre. „Napóleonnál – jelentette ki a miniszter – evés közben jön meg az étvágy.”

A béketárgyalások Brünmben kezdődtek. A Habsburg Birodalmat Johannes von Liechtenstein herceg és Gyulai Ignác gróf, a Francia Császárságot pedig Talleyrand képviselte. Egy váratlanul kitört járvány miatt azonban a tárgyalófelek kénytelenek voltak átutazni Pozsonyba, ahol december 26-án írták alá a békeszerződést.⁶ Az utazás korántsem volt könnyű és kényelmes, ahogy azt Talleyrand leveleiből megtudhatjuk: „Az igazán nehézkes egyezkedést mindenekelőtt a Duna jégtabláival kellett lebonyolítanunk, amelyekkel a folyó el volt borítva. Amikor ugyanis december 22-én megérkeztem e folyó jobb partjára, egy kis csónakon kellett a túlsó partra átkelnem, ahol Pozsony előljárói és lakóinak jó része összegyűlt.”⁷ Az átkelés körülményeit még részletesebben tárta fel egy másik levelében, amelyet december 23-án írt Alexandre Maurice Blanc d’Hauterive-nek, a külügyminisztérium egyik munkatársának: „Tegnap érkeztem ide, nagyon hideg időben, amely csak a Duna felét fagyasztotta be, s arra kényszerített, hogy a jégtablák között keljek át, amelyeket e folyó bőségesen sodort magával. A csónakosok megmondták, hogy az átkelés nehéz lesz. De mindenképpen meg kellett érkeznem. A tárgyalás olyan számomra, mint a hadseregnek az ütközet napja [...] Különös látványt nyújthattam tegnap egyedül ülve egy csónakban, tárcáimmal, miközben két magyar csónakos azon volt, hogy elkerüljük a jégtablákat...”⁸ A tárgyaló felek a magyar primási palotában, Talleyrand szálláshelyén kötötték meg a békét.

A francia külügyminiszter Pozsonyhoz fűződő emlékei nem is annyira a hideg idő s a veszélyes átkelés miatt lehetnek kellemetlenek: jóval megalázóbb volt az a tény, hogy a császár egyáltalán nem vett tudomást leveleiről, emlékiratáról, s ezekkel homlokegyenest ellenkező szellemben köttette meg vele a békét. Ráadásul Napóleon úgy döntött, hogy kijátssza a porosz kártyát, és úgy ajánlotta fel Hannover a porosz királynak, hogy erről nem is értesítette Talleyrand-t, saját külügyminiszterét. A pozsonyi látogatás és az ott megkötött béke igen kínos emlék lehetett Talleyrand számára, mert amikor 1812-ben felvetették, hogy emlékművet emelnek a békeszerződés évfordulóján, ő jó előre közölte, hogy nem akarja nevét megörökíttetni az emlékművön. „Ezzel azt is tudatta – írta Jean Orioux –, hogy ő csak e szerződés tényleges hatalom nélküli aláírója volt, s nem akarja elismerni érte a felelősséget.”⁹

⁶ JANITS Aemilián: *Frantzia Országának Polgári és Hadi Története...*, Eggenberger József, Pest, 1811, 69–70.

⁷ WARESQUIEL: *I. m.*, 353.

⁸ TALLEYRAND: *Mémoires*, I., Librairie Plon, Paris, 1957, 392.

⁹ ORIEUX: *I. m.*, 439.

A pozsonyi béke pedig megszilárdította az új Európa, Napóleon Európájának alapjait. A békekötés után a császár szabad folyást engedett dinasztikus ambícióinak, s hozzálátott saját birodalma kiépítéséhez. Emmanuel de Waresquiel, Talleyrand egyik legújabb életrajzírója szerint Émile Dard valószínűleg túlzott, amikor úgy vélte, hogy Talleyrand a pozsonyi béke hatására határozta el, hogy megválnak a külügyminiszteri tarcától, annyi azonban bizonyos, hogy ellenérzésekkel eltelve írta alá a szerződést, és „kétségtelenül Pozsonyban döntötte el, hogy minden befolyását latba veti Napóleon veszedelmes terveinek megghiúsítására”.¹⁰ Metternich két év múlva már arról írt, hogy két párt van Franciaországban, a katonai párt és az ellenzéké. „Ez utóbbi élén pedig ott állnak a civilek legjelentősebb képviselői, és főleg Talleyrand úr [...] E párt 1805 óta létezik.”¹¹ Vagyis Talleyrand pozsonyi látogatása óta.

A második pozsonyi látogatásra már – legalábbis Talleyrand számára – sokkal kellemebb körülmények között került sor. Napóleon bukása után a trónra visszatérő francia király Talleyrand-t küldte el a bécsi kongresszusra. 1815 elején az öt nagyhatalomnak végre sikerült megegyeznie egymással Lengyelország és Szászország kérdéséről. Talleyrand ezt így idézte fel emlékirataiban:

Amikor Anglia és Ausztria végre döntött, Poroszországnak muszáj volt engednie. Beleegyezett hát, hogy Szászország fennmaradjon, s megelégedett azzal, hogy egy részét az országnak az uralkodó önként átengedi neki. Miután ezt a nagy eredményt elértük, rá kellett beszélni a szász királyt is, hogy hozza meg ezt az áldozatot. Engem, Wellington és Metternich hercegeket bíztak meg azzal, hogy keressük fel őt, és bírjuk döntésre. Ekkor terjedt el Bécsben az a hír, hogy Napóleon visszatért Franciaországba. Rendkívüli izgalom fogta el a kongresszust. Csak huszonnégy órát kaptunk, hogy végrehajtsuk fájdalmas küldetésünket. Azonnal Pozsonyba utaztam, ahol Szászország királyának engedélyezték, hogy megszálljon.¹²

Szászország királya, I. Frigyes Ágost még az 1813-as lipcsei csata, a napóleoni birodalom összeomlása után sem hagyta cserben Napóleont. Oroszország és Poroszország uralkodói ezt ugyanúgy nem tudták megbocsátani neki, mint azt, hogy a francia császár 1807-ben őt állította a Varsói Hercegség élére. Így aztán nem hívták meg a bécsi kongresszusra, és kénytelen volt március 3-tól Pozsonyban várakozni családjával és udvarával a távollétében meghozandó döntésekre. Napóleon visszatéréseivel azonban úgy tűnhetett, hogy valamivel meg kell édesíteni számára az országáról hozott határozatokat, nehogy a császár mellé álljon. Valószínűleg ezért érte az a megtiszteltetés, hogy a korszak három legtekintélyesebb politikusa, Talleyrand, Metternich és Wellington személyesen utazott el hozzá a március 8-ról 9-re virradó éjszakán, hogy elfogadtassák vele a történeteket. Március 11-ig maradtak Pozsonyban, és a Grassalkovich-palotában szálltak meg.

¹⁰ WARESQUIEL: *I. m.*, 352–353.

¹¹ DARD: *I. m.*, 117.

¹² TALLEYRAND: *Mémoires et correspondances du prince...*, Robert Laffont, Paris, 2007, 484.

Talleyrand számára azonban ez már a harmadik pozsonyi utazás volt, hiszen pár nappal korábban egyedül is ellátogatott a magyar városba. Egy régi barátnője ugyanis, akit valaha nagyon szeretett, s akivel már igen régóta nem találkozhatott, ott élt a Mi-asszonyunk kolostor mögött, Adamecz Ferenc házában.¹³ Az asszony nyolcvanegy éves volt, és olyannyira beteg, hogy február 25-én már az utolsó kenetet is felvette. Talleyrand tudta ezt, és még egyszer szeretne volna viszontlátni őt.¹⁴

Louise de Rohan-Montaubanról, Brionne grófnőjéről van szó, egy francia katonai főparancsnok (*lieutenant général*) leányáról, Franciaország királyi istállóesterének (*grand écuyer*) özvegyéről, az osztrák császári ház rokonáról, a híres Choiseul herceg barátnőjéről, unokatestvéréről, a nyakláncperben hírhedtté vált Rohan bíborosnak egykori szeretőjéről – ezt az asszonyt minden túlzás nélkül nevezhetjük a régi rend megtestesítőjének. (Ne feledjük, mit mondott Talleyrand a régi rendről: „Aki nem élt az 1789 előtti években, nem tudja, mit jelent az élet édessége.”) A grófnő húsz évvel volt idősebb Talleyrand-nál, de a forradalom előtt olyannyira szép volt, hogy pusztán megjelenésével csődületet idézett elő az operában. Talleyrand még 1805-ben is kijelentette, hogy őt szeretete a legjobban egész életében. Ez nem akadályozta meg abban, hogy később szeretője legyen Brionne asszony két leányának, valamint a menyének is. Mai szemmel nézve az efféle hódítássorozat meglehetősen különösnek tűnhet, a 18. században azonban nem számított rendkívüli szerelmi kalandnak. XV. Lajos király például fiatal korában pár év alatt egymás után szeretőjévé tette egyetlen családot, a Nesle család négy leányát. Ráadásul Talleyrand egyáltalán nem viselkedett cinikus, élvhajász hódítóként, hiszen ott volt Brionne asszony egyik lánya, Anna-Charlotte mellett akkor is, amikor az tüdőbajban haldoklott, a menyé pedig, Vaudémont hercegnő élete végéig a barátjának tekintette őt. Vagyis Talleyrand nem Don Juan-típusú férfi volt, aki meghódítja, boldogtalanná teszi, majd cserbenhagyja az asszonyokat, hanem Casanova-típusú, aki elcsábítja, boldoggá teszi őket, és hű barátjuk marad hosszú éveken át.

Brionne grófnő a forradalom előtt oly nagyra becsülte Talleyrand-t, hogy megpróbálta kineveztetni bíborossá: 1784-ben megkérte III. Gusztáv svéd királyt, hogy itáliai utazása során tegyen lépéseket a pápánál az ügy érdekében. VI. Pius állítólag meg is tette volna ezt a szíveséget egy protestáns uralkodónak, de a következő évben kirobbant a már említett nyakék-ügy. Brionne grófnő ekkor rokona, a vádlott, Rohan bíboros védelmére kelt, Mária Antónia királyné pedig ezért ellenségének tekintette őt, valamilyen barátjával együtt. Talleyrand úgy tudta, Bécsből megüzenték a pápának, hogy nem örülnének a hercegnő pártfogoltja bíborosi kinevezésének. Hősünk számára az volt a tanulság mindebből, hogy egy-két befolyásos asszony segítségével sok mindent el lehet érni. Hamarosan meg is fogalmazta sokat idézett aforizmáját: „Fontos ügyekben az asszonyokat kell felvonultatni!”

A forradalom elválasztotta őt Brionne grófnőtől. Pedig Talleyrand mindent megtett, hogy meggyőzze őt jóhiszeműségéről, és 1789. október 9-én őszintén megírta neki, miért érzi szükségesnek, hogy a forradalom mellé álljon:

¹³ SAS Andor: *Pozsony az egykori koronázó város*, Pannonia, Pozsony, 1995, 70–72.

¹⁴ TALLEYRAND: *Mémoires et correspondances...*, 658.

Be kell látnia egy igazságot, azt, hogy a forradalom, ami manapság lezajlik Franciaországban elkerülhetetlen volt azon körülmények közepette, melyekben élünk, és ez a forradalom végsősoron hasznos lesz [...] Nagyon is ideje volt, hogy kitörjünk az elbizakodottság és kényelem szűk köréből, hogy szélesebb összefüggéseikben vizsgáljuk meg a dolgokat, és felmérhessük az új korszakot, amelybe belépünk.¹⁵

A grófnőt azonban nem sikerült megnyernie a forradalom ügyének. Brionne asszony előbb Brüsszelbe emigrált, majd Ausztriába költözött. Talleyrand azonban nem feledkezett meg róla. 1805 novemberében, amikor Linzen átutazva Bécs felé tartott, megpróbálta meglátogatni egykori szerelmét, aki ebben a városban lakott. Levelet írt neki – válasz helyett azonban csak saját levelét kapta vissza, felbontatlanul. Madame Brionne nem akart találkozni Autun egykori püspökével, a forradalom törvényhozójával, aki most Napóleon külügyminisztereként utazott egy legyőzött államba. Azt a szerepet sem bocsátotta meg neki, amelyet Enghien hercegének kivégzése során játszott.¹⁶ Talleyrand-hoz intézett utolsó szavaiban arra kérte őt, adjon neki igazoló levelet, és kezelje külföldi hercegnőként, mert nem akar többé francia lenni.¹⁷

Amikor 1815 elején Talleyrand megtudta, hogy idős barátnője látni szeretné, azonnal megfeledkezett a kongresszusról, a visszatért Napóleonról, Európa valamennyi rendezetlen ügyéről, és rohant Pozsonyba. A következőket írta XVIII. Lajos királynak február 26-i levelében: „Holnap Pozsonyba megyek, hogy találkozzak Brionne asszonnyal, aki tegnap magához vette a szentségeket és látni kíván. A hétfőről keddre virradó éjszakán térek vissza, és az ügyek, amelyek ugyanabban az állapotban lesznek, egyáltalán nem fogják megszervenvedni ezt a kétnapos hiányzást.”¹⁸ A „holnap” február 27-ét jelentette, egy hétfői napot, tehát Talleyrand csak egy napot töltött Pozsonyban második látogatása során.

Idézzük újra emlékiratait:

Madame de Brionne!!... Madame de Brionne, aki annyi éven át olyan érzelmeket táplált irántam, mint a saját gyermeke iránt, s aki elhitte rólam, hogy rosszat gondolhatok róla... Ó, a politika várhat! Pozsonyba érkezve rohantam, hogy a lábai elé vessem magamat. Elegendő időt hagyott nekem arra, hogy boldogan érezhessem arcomra hulló könnyeit. „Itt van hát végre!” mondta nekem. „Mindig tudtam, hogy egyszer viszontlátom. Volt okom, hogy elégedetlen legyek magával, de egy pillanatra sem szüntem meg szeretni! Minden lépését figyelemmel kísértem...” A könnyek elfojtották szavaimat. Az élmény olyan megrázó volt, hogy pár percre el kellett hagynom őt. Ájulás környékezett, kimentem friss levegőt szívni a Duna partjára. Amint magamhoz tértem, siettem vissza Madame de Brionne-hoz. Újrakezdte kérdéseit, s

¹⁵ TALLEYRAND: *Mémoires* I., 172–173.

¹⁶ Az emigráns Enghien herceget badeni területen tartóztatták le egy félreértés miatt a francia hatóságok 1804-ben. Egy katonai törvényszék halálra ítélte és kivégeztette. Talleyrand helyeselte a történeteket, sőt külügyminiszterként igazolni próbálta a nagyhatalmak előtt.

¹⁷ DARD: *I. m.*, 127.

¹⁸ TALLEYRAND: *Mémoires et correspondances...*, 658.

én mindenre megpróbáltam válaszolni. Mesélt egy kicsit a királyról, többet Mon-sieur-ról.¹⁹ Megemlítette Szászország királyát, tudta, hogy kiálltam mellette, s érdekelte az ügy. E találkozó után pár nappal a halál elragadta tőlem ezt a barátnőt, aki-nek a viszontlátása ennyire boldoggá tett.²⁰

Az emlékirataiban Talleyrand összemosza egymással második és harmadik pozsonyi látogatását. Az idézett sorok nyilván a Brionne grófnővel való első, február 27-i találkozására utalnak. A harmadik látogatásra március 9-én került sor, ekkor kereste fel Metternich és Wellington társaságában a szász királyt. 10-én Trenk tábornok, egy véteszázalóalj parancsnoka meghívta Wellingtont egy katonai díszszemlére. A brit herceg és nagykövet a zászlóalj élére állt, és felvonultak a Grassalkovich-palota elé, melynek erkélyéről Talleyrand és Metternich megszemlélte a katonákat.²¹ Másnap mindhárman visszatértek Bécsbe. Talleyrand minden bizonnyal harmadik pozsonyi látogatása során is felkereste haldokló barátnőjét, s március 23-i, XVIII. Lajoshoz írott levelét a következő szavakkal fejezte be: „Felséged minden bizonnyal sajnálattal fogadja majd, hogy Madame de Brionne tegnap meghalt. Nyolcvanegy éves volt.”²² Amikor Talleyrand ezeket a sorokat leírta, a Napóleon elől menekülő király már három napja elhagyta Párizst, s éppen Lille-ből üzentte meg a franciáknak, hogy ne támogassák adójukkal a visszatérő császár kormányát. Alighanem kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy Brionne grófnő halálával foglalkozzon. Igen sokat árul el azonban Talleyrand személyiségéről az a tény, hogy annak a levélnek a végére, amelyben arról ír, hogy Európa nagyhatalmai több mint hétszáz ezer katonával készülnek a Napóleon elleni küzdelemre, s Wellington hercege Belgiumba indul, odaillesztette a fent idézett mondatot. Az ő világában az efféle eseményekről is meg kellett emlékezniük a királyoknak.

Talleyrand tehát három rövid látogatást tett Magyarországra, s mindháromszor csak Pozsonyig jutott el. Amikor megemlégették előtte hazánk nevét, valószínűleg két dolog jutott az eszébe róla: az 1805-ös békekötés, amelyet jobb meggyőződése ellenére íratott vele alá a császár, és kibékülése a haldokló Madame de Brionne-nal. Egy kellemetlen emlék, amelyet nem szívesen idézett fel, és egy megható találkozás egykori szerelmével. Talleyrand számára a két utóbbi pozsonyi utazás alighanem felejthetetlennek bizonyult: a régi rend „ci-devant” nagyasszonya ekkor éreztette vele, hogy XVIII. Lajos király követe iránt, aki Franciaország érdekeit védelmezi a bécsi kongresszus előtt, már nem táplál olyan ellenérzéseket, mint az Alkotmányozó Nemzetgyűlés aktív törvényhozója és Napóleon külügyminisztere iránt. Talán nem túlzás megállapítani, hogy Brionne grófnő személyében a múlt bocsátott meg a jelennek, a régi rend Franciaországa XVIII. Lajos külügyminiszterének.

¹⁹ XVIII. Lajos öccséről, a leendő X. Károlyról van szó.

²⁰ TALLEYRAND: *Mémoires et correspondances...*, 484.

²¹ SAS: *I. m.*, 70–72.

²² TALLEYRAND: *Mémoires et correspondances...*, 678.

Gunics Dóra: *Falanszter*

Liszka Lilla Zita: *Pillanatnyi viszony*